

УДК 631.11:339.137.2В

DOI: 10.31673/2415-8089.2019.013035

Щербина В.В., аспірант,
Державний університет
Телекомунікацій

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуто сучасні тенденції розвитку вітчизняних телекомунікаційних підприємств. Систематизовано ключові ризики і загрози стабільного функціонування українських телекомунікаційних підприємств. Здійснено моніторинг конкурентного середовища телекомунікаційних підприємств та оцінку їх рівня конкурентоспроможності. Уточнено сутність та узагальнено теоретичні підходи до формування й розвитку потенціалу конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств.

Ключові слова: розвиток, телекомунікаційні підприємства, тенденції розвитку, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, ризики, загрози функціонування, моніторинг, середовище, потенціал.

Постановка проблеми. Системність кризових процесів сьогодення має негативний вплив на сучасне функціонування телекомунікаційних підприємств, що зумовлює деформаційні трансформації їх бізнес-процесів та породжує суперечливість економічних інтересів різноманітних суб'єктів діяльності. Телекомунікаційним підприємствам важливо прогнозувати тренди змін свого розвитку, оскільки науково-технічний прогрес сприяє появі нового технологічного обладнання яке призначене для телекомунікаційного прогресу і формуванню сучасних мережних технологій, що стимулює екстенсивний та інтенсивний їх розвиток. Це безпосередньо сприяє вчасно та якісно задовольнити нові виникаючі запити у телекомунікаційній сфері.

З метою підвищення рівня конкурентоспроможності телекомунікаційні підприємства потребують постійного коригування комунікаційних бізнес-ланцюгів та оптимізації виробничих бізнес-комбінацій, але з обов'язковим урахуванням реального сьогодення, наявних можливостей, резервів і сильних сторін діяльності телекомунікаційних підприємств.

Означене вище вимагає виявлення сучасних тенденцій розвитку телекомунікаційних підприємств та розроблення практичних рекомендацій щодо застосування завдань та можливих векторів їх впровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами діяльності телекомунікаційних підприємств та виявлення тенденцій їх розвитку займалися такі видатні учені, як Л. Беркман, С. Боняр, О. Гудзь, О. Гусева, І. Зеліско, О. Князева, І. Ковшова, Л. Лазоренко, С. Легомінова, П. Стецюк, Т. Халімон та інші. Високо оцінюючи їх внесок щодо аналізу поступу телекомунікаційних підприємств, водночас акцентуємо, що на сучасному етапі в умовах кризових потрясінь економічного простору проблеми сучасного розвитку телекомунікаційних підприємств потребують додаткових поглиблених наукових досліджень.

Метою статті є розгляд сучасних тенденцій розвитку та можливих шляхів підвищення конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств з урахуванням вимог сьогодення й широкого спектру попиту на ринку ІТ – послуг.

Виклад основного матеріалу. У ході дослідження було визначено і систематизовано ключові ризики і загрози стабільного функціонування українських телекомунікаційних підприємств. Першочергово на рівні національної економіки це: скорочення удвічі ВВП і падіння платоспроможності населення країни; відсутність економічної, політичної,

соціальної стабільності у країні; критичний стан основних засобів і технологічна відсталість українських підприємств; обвальне зниження інноваційної та інвестиційної активності суб'єктів господарювання; зростання кредитних, фінансових, інвестиційних ризиків; небезпечне підвищення частки іноземного капіталу; низька ефективність національної антимонопольної політики; непередбачуваність державного регулювання; високий рівень корупції та «тінізація» економічного простору [1].

На рівні сфери телекомунікацій було виділено наступні ключові ризики і загрози: надзвичайна складність механізму функціонування міжнародних телекомунікацій та використання значного переліку нових ІТ-технологій; різноманіття операцій і швидкість переміщення інформаційних потоків, що посилюють ризики телекомунікаційних підприємств, форми їх прояву та можливі наслідки; низькі темпи розширення внутрішнього телекомунікаційного ринку, його залежність від кон'юнктури зовнішніх телекомунікаційних ринків; телекомунікаційна глобалізація та інтеграція, що мультиплікує системні ризики ведення телекомунікаційного бізнесу; наявність асиметрії інформації на ринку телекомунікаційних послуг, що потребує вдосконалення процесів розкриття інформації та забезпечення її прозорості; процеси запровадження єдиних стандартів у телекомунікаційній сфері; удосконалення методів управління через гармонізацію міжнародних і національних стандартів та регуляторів; забезпечення технічної сумісності інфраструктури, прозорості ціноутворення на відповідні телекомунікаційні послуги.

Нині сферу зв'язку та інформатизації України представляють 86.377 тисяч суб'єктів господарювання різних форм власності, що здійснюють діяльність у сфері зв'язку та інформатизації, понад 5 тис. підприємств і 298 тис. осіб працівників [2]. Основні 13 сегменти на українському ринку телекомунікаційних послуг формують мобільний, телефонний фіксований та комп'ютерний зв'язок, сукупна частка яких у загальних доходах від надання телекомунікаційних послуг складає 95%. За умов становлення інформаційного суспільства мобільний зв'язок прагне посісти лідируючі позиції, замінивши інші види телефонного зв'язку. Відтак найбільш динамічну складову сфери телекомунікацій формує мобільний зв'язок, у 2017 р. він генерував понад половину сукупних обсягів реалізованих послуг у сфері телекомунікацій в Україні, тоді як у 2002 р. частка послуг мобільного зв'язку у сукупних доходах від надання послуг зв'язку становила лише одну чверть [5].

У результаті дослідження було виявлено лідируючі тенденції діяльності підприємств зв'язку, а саме: зростання їх доходів, зміна бренду та їх інтеграція через об'єднання з гравцями світового ринку телекомунікаційних послуг; розширення технічних і технологічних можливостей та поступовий перехід на технології 4G і 5G.

Головними гравцями українського ринку телекомунікаційних послуг є такі підприємства, як ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ-Україна», ПАТ «Укртелеком», ТОВ «Лайфселл», ТОВ «Воля-Кабель», ТОВ «Телесистеми України» та інші. За результатами SWOT-аналізу означених телекомунікаційних підприємств виявлено, що кожне з них має унікальні переваги, сильні сторони та можливості, водночас у ПрАТ «Київстар» і ПАТ «Укртелеком» їх більше і значно менш у ТОВ «Інтелектуальні комунікації».

Загрози і слабкі сторони є подібними для всіх досліджуваних підприємств, а саме: висока готовність клієнтів до зміни оператора або провайдерів; високий рівень конкуренції на ринку телекомунікаційних послуг; політична та економічна нестабільність країни, яка похитнула бажання іноземних інвесторів вкладати свої кошти в українську економіку.

Результати проведеного дослідження переконують, що підприємствам необхідно провадити таку діяльність, яка за будь-яких умов сприяла б зміцненню конкурентоспроможності та забезпечувала б їх розвиток.

Телекомунікаційним підприємствам для проведення ефективної діяльності необхідно зосередитися на технологічному аспекті, рівень їх конкурентоспроможності насамперед зумовлює наявна техніко-технологічна база. Відтак для телекомунікаційних підприємств головним напрямом утримання своїх конкурентних позицій і підвищення ефективності діяльності є запуск новітніх технологій, зокрема технологій 4G і 5G.

Ключовими сегментами українського ринку телекомунікаційних послуг залишаються мобільний, телефонний фіксований і комп'ютерний зв'язок, сукупна частка яких у загальних доходах від надання телекомунікаційних послуг за останні роки перевищує 90 %, зокрема 67,5 млрд .грн. становлять обсяги доходів від надання послуг сфери зв'язку та інформатизації; 52,4 млрд. грн. – обсяги доходів від реалізації послуг зв'язку; 15,1 млрд грн – обсяги реалізованих послуг у сфері інформатизації [3].

Виявлено лідируючі тенденції в діяльності телекомунікаційних підприємств, а саме: зростання їх доходів, збільшення чисельності абонентів рухомого (мобільного) зв'язку, посилення глобалізаційних процесів, зміна брендів через об'єднання зі світовими лідерами, розширення технічних і технологічних можливостей з поступовим переходом на технології 4G і 5G.

На основі моніторингу зовнішнього і внутрішнього середовищ провідних українських телекомунікаційних підприємств визначено і систематизовано ключові виклики і загрози їх стабільного функціонування як на рівні національної економіки, так і рівні сфери телекомунікацій.

Дослідження суб'єктів вітчизняної сфери телекомунікацій дало змогу розподілити їх за класами відповідно до норм сучасного вітчизняного законодавства та специфіки функціонування. Так, оператор телекомунікацій має право здійснювати діяльність з технічним обслуговуванням, експлуатацією та наданням у користування телекомунікаційних мереж і каналів. Водночас провайдер не має таких розширених прав.

Оператори і провайдери розрізняються умовами функціонування, розмірами підприємств, статусами учасників цивільних відносин, наявністю прав на технічне обслуговування чи експлуатацію телекомунікаційних мереж. Така різноманітність зумовила необхідність виділення п'яти специфічних сфер діяльності вітчизняних телекомунікаційних підприємств та формування системи показників для оцінки розвитку менеджменту.

З'ясовано, що розвиток телекомунікаційних підприємств характеризується динамічністю і прискореним зростанням. Але останнім часом його темпи значно сповільнилися через падіння платоспроможності споживачів, перенасичення послугами, що позначається на конкурентному середовищі та загострення конкурентної боротьби. У структурі телекомунікаційних підприємств велику частку мають малі підприємства, які складають майже 97 %. Близько двох третин послуг, що надаються телекомунікаційними підприємствами, припадає на послуги зв'язку.

Основними сегментами на ринку телекомунікаційних послуг залишаються мобільний, телефонний фіксований та комп'ютерний зв'язок, спільна частка яких у загальних доходах від надання телекомунікаційних послуг складає близько 94 %. На конкурентне середовище телекомунікаційних підприємств, яке є відкритою системою, здійснюється вплив як з боку постачальників (технологій та обладнання), так і споживачів.

Виявлено, що ринок послуг фіксованого телефонного зв'язку залишається висококонцентрованим. Найбільша конкуренція спостерігається серед дрібних провайдерів телекомунікацій, які є підрядниками провідних операторів й провайдерів, зокрема, надають послуги доступу до Інтернет мереж. Надмірність постійних витрат у структурі послуг, негативно впливає на показники рентабельності, передусім малих підприємств. Спроби нарощення обсягів послуг призводить до необхідності збільшення витрат, що зумовлює вкладення нових інвестицій. Тобто для таких підприємств цінова конкуренція стає ключовим інструментом, оскільки забезпечує нарощення обсягів послуг і зниження витрат. У таких умовах технологічні зміни і розвиток нових послуг призводять до якісної модифікації конкурентного середовища телекомунікаційних підприємств, оскільки кожне підприємство прагне надати потенційному споживачеві весь спектр необхідних товарів та послуг.

Водночас дослідження переконують, що нині найбільшу конкурентоспроможність мають телекомунікаційні підприємства, які займаються будівництвом та реалізацією волоконно-оптичних ліній зв'язку, а найнижчу – які займаються виконанням робіт по монтажу систем електрозабезпечення обладнання зв'язку.

Виявлено, що основними причинами втрати конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств є: погіршення системних параметрів конкурентного середовища; втрата тиску покупців через їх низьку платоспроможність; старіння технологій та комунікацій; гальмування темпів інвестування; втрата підприємствами швидкої адаптації; перекося та значні спотворення внутрішньої конкуренції.

Так, великі підприємства найкраще використовують свій маркетинговий потенціал, а найгірше – фінансово-економічний потенціал, середні підприємства найкраще використовують свій організаційно-управлінський потенціал, а найгірше – інформаційно-комунікаційний потенціал, а малі підприємства найкраще використовують свій технологічно-ресурсний потенціал, а найгірше – компетентний потенціал.

Таким чином, заходи щодо формування і розвитку потенціалу конкурентоспроможності телекомунікаційного підприємства повинні здійснюватися безперервно, тобто це є процес, в якому діяльність, направлена на досягнення мети, розглядається не як одноразова, а як серія безперервних, взаємозв'язаних дій, об'єднаних процесами комунікацій і прийняття рішень.

Дослідження кількісного впливу чинників інноваційного характеру на показники конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств з використанням кореляційно-регресійного аналізу підтвердили непослідовність процесів забезпечення конкурентоспроможності, безсистемність фінансування інноваційної діяльності, відсутність чітко сформульованих інноваційних пріоритетів.

Водночас, телекомунікаційні підприємства-лідери досягають конкурентних переваг завдяки інноваціям, шляхом використання як нових технологій, так і методів роботи, але після досягнення переваг утримання їх стає можливим тільки шляхом постійних модернізацій, тобто безперервних інновацій.

Доведено, що вимоги сучасного конкурентного середовища, які характеризуються загостренням конкурентної боротьби в умовах поглиблення глобалізаційних процесів ставлять перед будь-яким телекомунікаційним підприємством завдання зміцнення потенціалу конкурентоспроможності. Уточнення сутності та узагальнення теоретичних підходів до формування й розвитку потенціалу конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств, обґрунтування ідентифікаторів їх діагностики дозволило охарактеризувати його рівні, розкрити основні блоки ланцюга управління потенціалом конкурентоспроможності, обґрунтувати стратегічні пріоритетні напрями з врахуванням сучасного мінливого конкурентного середовища. Впродовж останніх років середньорічний показник росту телекомунікаційних підприємств досягав 4,5 %. Не зважаючи на це, їх наявний потенціал конкурентоспроможності коливається, тобто є динамічним, а фактор часу відбиває плинність потенціалу конкурентоспроможності.

Так, оцінка використання потенціалу конкурентоспроможності у розрізі груп та 14 телекомунікаційних підприємств за 2012–2017 роки засвідчує що найменше можливості свого потенціалу використовують малі підприємства (з коливанням за роками: 59–75%), середні та великі підприємства краще використовують можливості свого потенціалу (з коливанням за роками відповідно: 65–85% та 67–83%) [4]. Визначено, що формування та розвиток потенціалу конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств має орієнтуватися на системно-комплексний превентивний підхід з урахуванням конкурентних ризиків та загроз.

Висновки. Таким чином, здійснений моніторинг конкурентного середовища телекомунікаційних підприємств та оцінка їх рівня конкурентоспроможності дозволили окреслити існуючі тенденції та систематизувати чинники, що впливають на управління конкурентоспроможності. Встановлено, що основними напрямками розвитку підприємств телекомунікацій в Україні є: на сам перед націленість економічної діяльності на забезпечення ефективних комунікацій на глобальному ринку телекомунікаційних послуг, інший не менш важливий напрям телекомунікаційних підприємств – це збільшення прибутку за рахунок виробництва і пропозиції ринку нових телекомунікаційних послуг.

В результаті дослідження виявлено, що частка інтернет-послуг безперервно зростає, а стійким напрямком розвитку більшості підприємств телекомунікацій України є прагнення збільшити прибуток за рахунок виробництва і пропозиції ринку нових інтернет-послуг та власних інформаційно-комунікаційних послуг.

Список використаної літератури

1. Гранатуров В. М., Литовченко І. В. Управління послугами зв'язку: навч. посібник. Київ: Освіта України, 2010. 254 с.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. URL: <http://www.nkrz.gov.ua/uk/>.
4. Яцкевич І. В., Жаданова Ю. О., Коляденко В. А. Прогноз тенденцій розвитку галузі зв'язку та інформатизації України. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2013. № 2 (43). С. 98–107.
5. Яцкевич В. І., Шкурко К. І. Сфера зв'язку та інформатизації: стан розвитку, проблеми та перспективи. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2014. Вип. 2. С. 96–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rmegt_2014_2_9.

REFERENCES

1. Hranaturov, V.M., Lytovchenko, I.V. (2010) Upravlinnia posluhamy zviazku. [Management of communication services]. Kyiv: Osvita Ukrainy.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi zviazku ta informatyzatsii [National Commission for the State Regulation of Communications and Informatization]. Retrieved from <http://www.nkrz.gov.ua/uk/>.
4. Iatskevych, I.V., Zhadanova, Yu.O., Koliadenko, V.A. (2013) Prohnoz tendentsii rozvytku haluzi zv'iazku ta informatyzatsii Ukrainy [Forecast of the development trends of communication and informatization branch of Ukraine]. *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti*, № 2 (43), 98–107.
5. Yatskevych, V. I., Shkurko, K. I. (2014) Sfera zv'iazku ta informatyzatsii: stan rozvytku, problemy ta perspektyvy [The communication and informatization sphere: the state of development, problems and perspectives]. *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti*, Vyp. 2, 96–110. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/rmegt_2014_2_9.

ЩЕРБИНА ВИКТОР ВЛАДИМИРОВИЧ. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ. В статье рассмотрены современные тенденции развития отечественных телекоммуникационных предприятий. Систематизированы ключевые риски и угрозы стабильного функционирования украинских телекоммуникационных предприятий. Осуществлен мониторинг конкурентной среды телекоммуникационных предприятий и оценка их уровня конкурентоспособности. Уточнена сущность и обобщены теоретические подходы к формированию и развитию потенциала конкурентоспособности телекоммуникационных предприятий.

Ключевые слова: развитие, телекоммуникационные предприятия, тенденции развития, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, риски, угрозы функционирования, мониторинг, среда, потенциал.

SHCHERBINA VIKTOR. MODERN DEVELOPMENT TRENDS OF TELECOMMUNICATION ENTERPRISES. *In the article the modern development trends of Ukrainian telecommunication enterprises are discussed. The key risks and threats to the stable functioning of the Ukrainian telecommunications enterprises are systematized. Monitoring of the competitive environment of telecommunication enterprises and assessment of their level of competitiveness has been carried out. The essence and the theoretical approaches to the formation and development of the competitiveness potential of telecommunications enterprises has been clarified.*

Key words: *development, telecommunication enterprises, development trends, competitiveness, competitive advantages, risks, threats to functioning, monitoring, environment, potential.*